

Manifest

Regenerišuće obrazovanje nastavnika (TE_REG):

Integrisani pogled na obrazovanje nastavnika u eri (gen)vještačke inteligencijeⁱ

26.09.2025

Uvod

TE_REG Manifest obraća se edukatorima nastavnika i svima koji rade s njima. Njegova je ambicija da artikulirše horizont obrazovanja nastavnika koji odgovara savremenim izazovima i otvara mogućnosti za budućnost.

TE_REG Manifest prepoznaje da se obrazovanje nastavnika suočava s velikim izazovima. Izazov unutar sistema predstavlja upotreba standarda za nastavnike, koji se često primjenjuju na način da ih svode na procedure, indikatore i rascjepkane opise. Sa spoljašnje strane, suočava se s pojavom generativne vještačke inteligencije (VI), koja suštinski mijenja uslove obrazovanja. Zajedno, ovi izazovi pozivaju na nove načine promišljanja obrazovanja nastavnika – načine koji su usmjereni ka budućnosti, integrisani, na čovjeka orijentisani i pažljivi prema stvarnim, životnim iskustvima nastavnika i učenika.

TE_REG Manifest zasniva se na proučavanju literature, fokus grupama i diskusijama sa zainteresovanim stranama i stručnjacima iz pet regija uključenih u projekat (<https://tereg.eu/results/>). Na osnovu tog temelja, Manifest: odražava zajednička saznanja o kvalitetnom obrazovanju, prikazuje kako bi regenerišuće obrazovanje nastavnika moglo izgledati i završava otvorenim pozivom na djelovanje – na uključivanje, odgovaranje na izazove i saradnju.

TE_REG Manifest potvrđuje da je kvalitetno obrazovanje kamen temeljac demokratskih, pravednih i održivih društava. Ono prenosi zajedničke vrijednosti, dok istovremeno stvara prostor da ljudi aktivno i odgovorno oblikuju svijet. U njegovom središtu su etične i brižne interakcije koje omogućavaju rast i pojedincima i zajednicama. Kvalitetno obrazovanje nastavnika zavisi od jasne vizije i artikulacije osnovnih svrha formalnog učenja i poučavanja, kao i od dizajna kurikuluma koji je koherentan, cjelovit i usmjeren ka budućnosti. Ono se bavi aktuelnim stvarnostima, istovremeno predviđajući i dokreirajući promjene koje tek dolaze, pripremajući (buduće i aktivne) nastavnike za izazove i mogućnosti u sadašnjosti i budućnosti.

TE_REG Manifest posmatra obrazovanje uopšte i obrazovanje nastavnika kao kontinuirane i razvijajuće procese, koji idu daleko izvan fiksnog skupa zadataka, kontrolnih lista, scenarija ili algoritama.

1. Zajednička saznanja o kvalitetnom obrazovanju

- 1.1. Učenje u formalnom obrazovanju je usmjereno ka ciljevima. Obrazovni ciljevi su konstruisani, a te konstrukcije se mogu kontinuirano preispitivati iz različitih perspektiva.
- 1.2. Učenje zahtijeva duboko angažovanje i trud učenika; bez tog angažovanja i truda nema učenja i niko ne može učiti umjesto drugog. Poučavanje se tiče pokretanja, podsticanja i podrške tom angažovanju i trudu.
- 1.3. Učenje i poučavanje uvijek se odvijaju u određenom kontekstu. Danas je generativna VI sastavni i neizostavni dio obrazovnog konteksta. Ona mijenja uslove pod kojima obrazovanje funkcioniše – epistemološki (kako se znanje definiše i potvrđuje), socijalno (kako ljudi međusobno komuniciraju i odnose se jedni prema drugima) i profesionalno (kako se oblikuju uloge, stručnost i odgovornosti).
- 1.4. Generativna VI podiže standarde obrazovanja – ona ne samo da proširuje ono što je moguće, već i produbljuje očekivanja od nastavnika i učenika.
Za nastavnike, generativna VI otvara nove mogućnosti za unapređenje kvaliteta poučavanja, pozivajući ih da kreiraju smislenije i angažovanije zadatke za učenje i izazivajući ih da pruže najkvalitetnije moguće obrazovanje, te podstaknu kontinuiranu volju za učenjem.
Za učenike, generativna VI otvara nove mogućnosti za unapređenje kvaliteta učenja pozivajući ih da kritički pristupaju informacijama i zadrže kontrolu nad vlastitim učenjem.
- 1.5. Nastava je suštinski kolektivno i saradničko nastojanje; interakcija čovjeka i mašine dodaje novu dimenziju. Nastavnik zadržava kontrolu nad obrazovnim procesom. Proširena saradnja između nastavnika i generativne VI omogućava ostvarivanje viših ambicija i preusmjeravanje kurikularnih prioriteta.
- 1.6. Pružanje najboljeg mogućeg obrazovanja podrazumijeva donošenje promišljenih odluka o tome koje uloge i zadatke je najbolje da obavljaju nastavnici (npr. inspirisanje, usmjeravanje, njegovanje ljudskog prosuđivanja i odnosa), a koje je najbolje da obavlja generativna VI (npr. obrada informacija, generisanje opcija i podrška rutinskim zadacima): nastavnici rade ono što najbolje rade; generativna VI radi ono što ona najbolje radi.
- 1.7. U eri generativne VI, (dez)informacije se lako šire, što čini ključnim da učenici razumiju kako se znanje gradi, provjerava, distribuira i koristi, kao i koji interesi utiču na te procese. U tom smislu, kurikularni prioriteti se pomjeraju ka stručnom znanju iz oblasti, interdisciplinarnoj pismenosti i snažnim kritičkim sposobnostima.
- 1.8. Svi imaju pravo na pristup punom potencijalu generativne VI. Istovremeno, svaki korisnik ima odgovornost da alate VI koristi na etičan, na čovjeka usmjeren i održiv način.
- 1.9. Kako generativna VI napreduje i naše razumijevanje njenih implikacija raste; uloge, zadaci i odgovornosti nastaviće da se razvijaju.

- 1.10. Obrazovanje nastavnika ima jedinstvenu metaulogu u obrazovnom ekosistemu. Ono uključuje i buduće i aktivne nastavnike u suočavanju sa izazovima i mogućnostima učenja i poučavanja u eri generativne VI, a istovremeno modeluje sopstvenu upotrebu VI kao dio poučavanja o tome kako se poučava u svijetu koji ona oblikuje. Ova dvostruka uloga čini implikacije generativne VI posebno izraženim upravo za samo obrazovanje nastavnika.

2. Regenerišuće obrazovanje nastavnika: mogući horizont

Oslanjajući se na zajednička saznanja o kvalitetnom obrazovanju – i kao odgovor na dvostruki izazov standarda za nastavnike i (generativne) VI – usmjeravamo se ka viziji regenerišućeg obrazovanja nastavnika. Ova vizija podstiče buduće i aktivne nastavnike da unapređuju i podržavaju napredak učenika do maksimuma njihovih mogućnosti, u skladu sa kontekstom i oslanjajući se na sve što taj kontekst nudi. Istovremeno, ova vizija podstiče nastavnike da kritički promišljaju obrazovne ciljeve koji ih vode.

Regenerišuće obrazovanje nastavnika uravnotežuje strukturu i (individualnu i kolektivnu) samostalnost. Ono obezbjeđuje smjernice koje njeguju povjerenje, prilagodljivost i profesionalni razvoj. Struktura omogućava i jača samostalnost, dozvoljavajući edukatorima nastavnika da ostvaruju profesionalnu autonomiju i preuzmu odgovornost za obrazovni proces.

2.1. Regenerišuće obrazovanje nastavnika (REG^{ve}_TE) cilja šire od samih kompetencija.

Posmatramo „nastavne dispozicije“ kao sveobuhvatnu alternativu: ne radi se samo o tome šta nastavnici znaju ili mogu da rade, već o tome kako su skloni da djeluju, na šta su osjetljivi i šta su u stanju da ostvare u praksi. Dispozicije su važne jer pored širokog spektra sposobnosti (tj. „kompetencija“), kvalitetno podučavanje zahtijeva i prosuđivanje o tome kada i kako djelovati u složenim situacijama. Izdvajamo pet međusobno povezanih dispozicija:

- Kolaboracija: dispozicija za rad sa drugima na konstruktivan i uljudan način, uz istovremeno prepoznavanje kada preuzeti individualnu odgovornost.
- Kontekstualizacija: dispozicija da se podučavanje i učenje smjeste u širi kontekst i okolnosti, te da se djeluje u skladu s tim.
- Dizajniranje: dispozicija za kreiranje, prilagođavanje i unapređivanje okruženja za učenje, resursa i procjena koje podržavaju pomno i smisljeno učenje.
- Izvođenje: dispozicija da se učenje oživi kroz autentičnu interakciju, adaptivnu praksu i brižljivu prisutnost sa učenicima.
- Istraživanje: dispozicija da se preispituje, reflektuje i istražuje vlastita praksa i pretpostavke, te da se ostane otvoren za nove uvide i različite perspektive budućnosti.

- 2.2. REG^{ve}_TE osigurava da oni koji obrazuju nastavnike zadrže punu odgovornost za obrazovni proces, omogućavajući im da donose odluke koje štite integritet, kvalitet i pristup orijentisan ka čovjeku, kako u obrazovanju budućih, tako i aktivnih nastavnika.

- 2.3. REG^{ve}_TE kreira toplo, humano okruženje. Budući i aktivni nastavnici ohrabreni su da grade brižne i povjerljive odnose sa učenicima, osiguravajući da ljudska povezanost bude centralna u obrazovanju.
- 2.4. REG^{ve}_TE podržava nastavnike da postanu pismeni u oblasti generativne VI. To podrazumijeva ne samo razumijevanje pojma i definicije generativne VI i njenog funkcionisanja, već i razumijevanje etičkih, ekoloških i političkih implikacija VI, što je potom u funkciji osnaživanja učenika da djeluju kao emancipovani građani u eri generativne VI.
- 2.5. REG^{ve}_TE osnažuje učenje kroz sinergiju potencijala nastavnika i generativne VI, sve unutar etičkih i održivih okvira.
- 2.6. REG^{ve}_TE kontinuirano redizajnira prakse ocjenjivanja. U kontinuirano promjenljivom kontekstu razvijaju se i redizajniraju različiti načini procjene učenja, što osigurava da evaluacije budu validne, pravedne, smislene i orijentisane ka budućnosti.
- 2.7. REG^{ve}_TE jača kolektivnu praksu. Podučavanje nastavnika je zajednički napor koji uključuje one koji obrazuju nastavnike, aktivne i buduće nastavnike. U eri generativne VI, ovaj kolektivni poduhvat dobija dodatnu dimenziju kroz interakciju čovjeka i mašine, čineći saradnju u svim ovim odnosima ključnom karakteristikom obrazovanja nastavnika. Stoga se posebno cijeni kontinuirani profesionalni dijalog – unutar timova i među svim uključenim stranama – kao sredstvo za istraživanje izazova i zajedničko traženje najboljih mogućih pristupa.
- 2.8. REG^{ve}_TE gradi snažne veze. Održava intenzivne veze sa školskim životom i ostalim relevantnim kontekstima, dok istovremeno njeguje bliske odnose unutar samog obrazovanja nastavnika – između onih koji obrazuju nastavnike, nastavnika i (budućih) nastavnika, kao i među vršnjacima. Da bi se očuvale tople i humane veze, pružaju se sinhronne aktivnosti na licu mjesta (multisenzorne aktivnosti), kao i individualni i kolektivni prostor i vrijeme za refleksiju i unapređivanje podučavanja, obrazovanja i saradnje.
- 2.9. REG^{ve}_TE priprema za neizvjesnosti. Nastavnici su osposobljeni da se nose sa stalnim promjenama i da djeluju odgovorno i proaktivno u uslovima nepredvidljivosti. To zahtijeva otpornost, duh hrabrosti i kreativnosti koji će ih podstaći da se zamisle i kreiraju nove puteve, uz prihvatanje nesigurnosti u pogledu onoga što budućnost može donijeti.
- 2.10. REG^{ve}_TE podržava inkluzivnost. Prepoznaje da i obrazovanje i tehnologija mogu otvarati ili zatvarati vrata. Stoga obrazovanje nastavnika podržava i njeguje načine djelovanja koji cijene različitost, podstiču jednakost i jačaju participaciju svih učenika, koristeći sve dostupne resurse.

- 2.11. REG^{ve}_TE kreira kulturu učenja i rada koja neguje profesionalni razvoj, saradnju, unapređuje ljudski potencijal i dobrobit. Regenerišuće prakse podržavaju i održavaju odgovarajući materijalni uslovi (kao što su vrijeme, prostor i resursi).
- 2.12. REG^{ve}_TE neguje angažman i trud, naglašavajući smisleno, cjeloživotno učenje. Jača volju za trajnim profesionalnim angažmanom i trudom, ističući kako individualnu odgovornost, tako i predanost zajedničkom djelovanju.
- 2.13. REG^{ve}_TE demonstrira prakse koje zagovara. Njegove metode transparentno prikazuju niz promišljenih i odgovornih pristupa podučavanju – uključujući upotrebu generativne VI – vođene namjernom refleksijom i metakognitivnom sviješću.

2. Poziv na akciju: Regenerisanje obrazovanja nastavnika

- 3.1. Živjeti ono što se zagovara. Obrazovanje nastavnika ostvaruje svoju regenerišuću viziju kroz svoje svakodnevne ciljeve i prakse. Budućnost oblikuje korake koje preduzimamo ka njoj. Mi oblikujemo te ciljeve i prakse kritičkim osjećajem, profesionalnom hrabrošću i kolektivnom odgovornošću.
- 3.2. Uključiti se u dijalog i zajedničko stvaranje. Regenerišuće obrazovanje nastavnika raste kroz dijalog i kokreaciju. Kroz razmjenu i zajedničko osmišljavanje nastaju nove mogućnosti. Otvaramo prostore za preispitivanje, zamišljanje i preoblikovanje obrazovanja nastavnika zajedno sa kolegama, školama, zajednicama i učenicima.
- 3.3. Ujediniti snage. Regenerisanje može zaživjeti samo kroz udruživanje snaga. Trajne promjene proizilaze iz kolektivnog napora i kontinuirane saradnje. Gradimo snažne saveze između institucija i partnera kako bismo odgovorili na izazove i sproveli regenerišuće obrazovanje nastavnika u praksi.

An Verburgh, Ana Cristina Madeira, An-Sofie Verheye, Dijana Vučković, Isabelle Schneller, Jan Elen, Lejla Jusic, Machteld Vandecandelaere, Maria Glória Paula, Marie Evens, Michael Roehrig, Mieke Van Ingelghem, Perttu Ervelius, Sari Muhonen, Stefan Höhbusch, Stephanie Bachmann, Stijn Dhert, Violante Romão

ⁱ Ovaj Manifest nastao je kroz saradnju šest evropskih UNESCO institucija za obrazovanje nastavnika, u okviru zajedničkog Erasmus+ projekta 2024-1-BE02-KA220-HED-000248440 Teacher Education Regenerated (TE_REG). Beyond Competencies. Rethinking and redesigning teacher education curricula in the GenAI Era. (Vidi: <https://te-reg.eu/>)